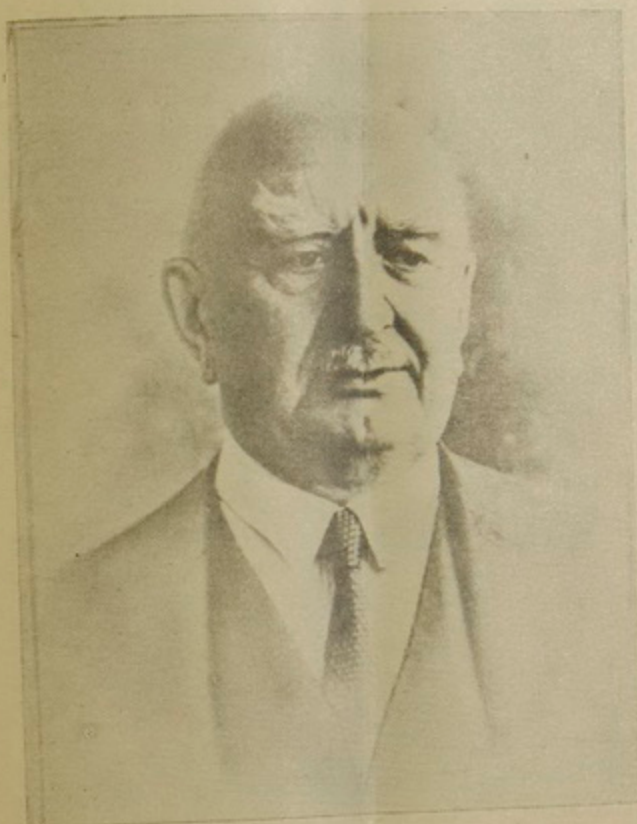

ՅԱՐԻՏ ԵՂՐԱՅԵԱՆ

Ս. ԱԹՈՌՈՅԵԱՆ ԲԱՐՆԵԱՄԸ ՈՒ ԲԱՐՆԵՐԱՐԸ

ՀԱՆԳՈՒՅԵԱՆ, ԳԱՂՈՒՍՏ Ս. ԿԻՐԼՊԵՆԿԵԱՆ

ԻԹ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1955

ՕԳՈՍՏՈՍ

666 8

ԽՄԲԵԳՐԱԿԱՆ

Ս. ԱԹՈՒՌՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ԳԱՆՈՒՍՏ Ս. ԿԻԼՊԵՆԿԵԱՆԻ

[illegible]

Կեանքով, որովհետև իրական մեծութիւնը անհատական ճիգերու արդիւնքով է միայն պայմանաւոր, ինչպէս այնքան յատկանշականօրէն կը հաստատուի հանգուցեալի պարտոյալին: Տաղանդն ու դաստիարակութիւնը առանց տքնալան աշխատանքի, չառ յաճախ անարգասիբ կը մնան, մանաւանդ մեր օրերու կեանքին մէջ:

օրերու կեանքին մէջ։
Գործով, որովհետև ո՞վ չի գիտեր այսօր զինքը, Դալուստ կիւլպէնկ-
եան, սրուն կեանքը շքեղ տեսարան մը և վերելք մը եղաւ միանգամայն,
խորտակելով կարելի բոլոր մրցանիշները, որոնք անձ մը բացառիկ ու փառաւոր
գիտեն ընել։ Բան մը ըլլալու, բարձունքի մը հասնելու իզմը ապահովաբար
աւանդէն հզօր կիրքը եղաւ իր հետապնդումներուն։ Ուրիշներ, հարուստի դա-
ւածակէն հզօր կիրքը եղաւ իր հետապնդումներուն։ Այսինքն, ինքը աշ-
ւակներ, վայելքի մէջ գուցէ փնտռէին կեանքի իրենց նպատակը, ինքը աշ-
խատանքի մէջ գիտցաւ որոնել զայն և շնորհիւ իր ճիգերուն կրցաւ հասնիլ մի-
ջազգային գիրքի ու համբաւի։

Սհա թէ ինչու Յուլիս 20ին Լիլյանի իր բնակարանին մէջ մեռնող այս տղան դաշատ հայր, 86 տարիներու բարեօք ծերութեամբ հասուն, իր պատ-

ուսական տոհմին ամենէն ուշագրաւ մեծութիւնը եղաւ, տարիներով իր վրայ կեդրոնացնելով աշխարհի հօրներուն նայածքները, որոնք կանգ տունկլ զիտեն միայն ցցուն բարձունքներու վրայ:

Հանգուցեալի յաջողութեան և մեծութեան գաղտնիքները բազմերես էին և ուշագրաւ: Իր նկարագրին ամենէն ցայտուն զիծն էր անտարակոյս խմաստօրիւնը, աւելի զործնական առումով ողջմտօրիւնը, ինչպէս նաև հեռաստիւստօրիւնը, երկու թանկագին յատկութիւններ, որոնց երջանիկ և սերտ զործակցութեանը շնորհիւ, ներկան ու ապագան, այսինքն զործն ու անոր յաջող արդիւնքը զիրար կը լրացնեն: Իր իմաստութեան և հեռատեսութեան շնորհիւ էր անշուշտ որ կէս դար առաջ անիկա պիտի զիտնար գնահատել քարիւղի, այդ գարշաճող և մածուցիկ նիւթին արժէքը ճարտարարուեստի մէջ, և շահագրգռել ոչ միայն անհատներ այլ նաև պետութիւններ անոր ունենալիք գերին նկատմամբ:

Այդ շահագրգռութիւնը իր երիտասարդ տարիներուն սկսած, զինք պիտի առաջնորդէր կովկաս և մանաւանդ Պաղու, մօտէն տեղեկանալու քարիւղի օգտագործման և գերին: ժամանակ մը Մանթաշէֆի տնօրէնութեան մօտ աշխատելէ յետոյ, պիտի զործէր իր հաշւոյն, հետզհետէ կարեւոր տեղ մը զբաւելու քարիւղի տնտեսութեան մէջ: Արդիւնաբերութեան այս մարդին մէջ անիկա ուշագրաւ դարձաւ 1899ին Լոնտոնի մէջ, երբ զործակից եղաւ Ռոյըլ Տըյ քարիւղի ընկերութեան հիմնադիրներէն Սըր Հէնրի Տէթըրսիմիլի, անոր սկզբնական օրերուն: Կիւլպէնկեան անոր հմուտ խորհրդատուն եղաւ, և օգնեց իրեն զլուխ հանելու Ռոյլիտի հետ ձեռնարկած իր զործը:

Փարիզի մէջ վարեց այն բոլոր բանակցութիւնները որոնք կատարուեցան Նէլի կողմէն, զնելու համար Ռոյլիտի կովկասեան ձեռնարկները: Թէև կովկասը Կիւլպէնկեանի զործունէութեան կեդրոնը մնաց, սակայն ինքը նախադրաւով Մուսուլի քարիւղի հանքերուն վերապահուած ապագան, ջանաց իր դերն ու տեղը ունենալ, առաջին Մեծ պատերազմէն ամիսներ առաջ, Անգլիոյ և Թիւրքիոյ միջև եղած բանակցութիւններուն ընթացքին: Իր աշխատանքները բարձրօրէն գնահատուեցան Անգլիոյ մէջ և Տէթէրսիմիլն ու անգլիական կառավարութիւնը ստիպուեցան իրեն թողուլ ի վերջոյ թրքական քարիւղի ընկերութիւններու արժեթուղթերու հինգ առ հարիւրը: Ասկէ կը սկսի իր մասնակցութիւնը Մուսուլի քարիւղի զործերուն, որ յետոյ անոր պիտի վերապահէր կարեւոր իրաւարարի և բաժնեկցի դերակատարութիւն մը՝ Անգլիոյ, Ամերիկայի և Ֆրանսայի միջև եղած քարիւղի վէճերուն և իրաւասութեան պաշտպանութեանց ընթացքին:

Փարիզի արդիւնաբերութեան մէջ ցոյց տուած իր տաղանդն ու ձեռներէցութիւնը մէկ երեսն է միայն իր զործի մարդու հանճարին: Անիկա եղած է նաև տնտեսական խոշոր զործառնութիւններու միջնորդ և ճշմարիտ ձեռնարկու մը պետութիւններու և մեծ ընկերութիւններու, շահելով անոնց հիացումն ու հակառակութիւնը փոխն ի փոխ, հայու անպարտելի ռազմավարութեամբ: Այդ է պատճառը որ օտարները զինքը կոչած են քարիւղի արդիւնա-

բնաւ, երբ արժէքներու նկատմամբ իրեն յատուկ կեցուածքով մը անհրաժեշտ նկատած է իրմէն ուզուածը, նկատի չունինք քանակը այլ արժեւորելու իր ինքնայատուկ կերպը միայն:

Հանգուցեալի մահէն յետոյ, իր հարստութեան մեծագոյն մասը վերածուած է հիմնադրամներու, ի նպաստ կրթական, գիտական և բարեսիրական ձեռնարկներու: Այս կերպով կը մշտնջենաւորուի իր զործը բարձրագոյն կարիքներու ի հաշիւ, առանց ցեղի և տեղի խտրութեան: Բարեբարելու այս կերպին մէջ, բարիքի բովանդակ իմաստասիրութիւն մը կայ, մեծ միտքերու միայն յատուկ: Անտարակոյս թէ ուրիշներու կարգին՝ և անոնցմէ աւելի իրաւունքով՝ հայ ժողովուրդը ևս պիտի կրնայ օգտուիլ Կիւլպէնկեան հիմնադրամներու այս արդիւնքէն և բարիքէն, եթէ անոր իմաստուն տնտեսները, որոնց զգացումներուն վրայ ամէն վստահութիւն ունինք, ուզեն և զիտնան կատարելու իրենց պարտքը հայ ժողովուրդին և հանգուցեալին նկատմամբ, որ զաւակն էր նախ իր ժողովուրդին:

Մեռած է հայրը, սակայն կը մնայ իր պատուական զաւակը, Վսեմ. Նուպար Կիւլպէնկեանը, հարազատ որդին իր հօր մտքի և հոգիի ժառանգութեան. բարեսիրտ, զգայուն և բարձրօրէն դաստիարակուած անձնաւորութիւն մը, Հարրոյի և Քէմպրիձի բարձրագոյն կրթարաններու մէջ, Տարիներով պարծակլիցն ու ներկայացուցիչն է եղած ան իր հօրը, և ծանօթ անձնաւորութիւն մըն է Անգլիոյ և Ֆրանսայի առեւտրական լայն շրջանակներու, ինչպէս նաև բարձր ընկերութիւններու:

Երկրորդ պատուական հայ մը և կարող անձնաւորութիւն մըն է հանգուցեալի փեսան, Տիար Գէորգ Եսայեանը, հանգուցեալի զործակիցն ու վստահելին, և երեքէն մին Կիւլպէնկեան աւանդի և զործի ղեկավարներուն: Մեծ է իր դերը անտարակոյս, նիւթացած այդ բարիքէն մեր ժողովուրդի կարիքներուն արդար բաժին մը հանելու տեսակէտէն, ինչպէս նաև մեծ է մեր վստահութիւնը երախտաշատ Եսայեան տոհմի այդ պատուական հարազատին նկատմամբ, որ իբրև փեսայ Կիւլպէնկեանի, կը կրկնապատկէ իր ժողովուրդի բարի ակնկալութիւնները իր ազնուական անձնաւորութենէն:

Այժմ տրտմազին զգացումներով երբ կը վերջացնենք Ս. Աթոռոյ հանգուցեալ բարերարին՝ Գալուստ Ս. Կիւլպէնկեանի այս մահադրութիւնը, մեր միտքը կ'երթայ անոնց, իր հարազատներուն և զործի ղեկավարներուն, որոնք իրմէ վերջ պատասխանատու կը մնան Աստուծոյ, հանգուցեալին և ազգին նկատմամբ, իրենց երբեակ պատասխանատուութիւններուն մէջ: Տէրը թող լուսաւորէ հանգուցեալի հոգին, մխիթարութիւն պարգեւելով իր երկու զաւակներուն, Նուպարի և Ռիթայի, ինչպէս նաև իր փեսին և թոռան, շարունակելու մեծութեան և բարութեան այն օրինակելի կեանքը, զոր ապրեցաւ իրենց հանգուցեալ սիրելին, իբրև Կիւլպէնկեան մեծահամբաւ և ազգանուէր տոհմին արժանաւոր հարազատը:

Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի: